

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

THEORY AND PRACTICAL ASPECTS OF ECONOMICS AND INDUSTRIAL ENTERPRISES MANAGEMENT

УДК 330

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

М.П. Войнаренко, д.е.н., проф.

Л.Б. Бушовська

Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна

Войнаренко М.П., Бушовська Л.Б. Інвестиційна діяльність як об'єкт управління.

У статті досліджено особливості управління інвестиційною діяльністю підприємства. Проаналізовано основні методи, визначено мету та шляхи підвищення управління інвестиційною діяльністю.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиції, механізм, капітал, інноваційна діяльність, активи, управління, інвестиційний ризик

Войнаренко М.П., Бушовская Л.Б. Инвестиционная деятельность как объект управления.

В статье исследованы особенности управления инвестиционной деятельностью предприятия. Проанализированы основные методы, определены цели и пути повышения управления инвестиционной деятельностью.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инвестиции, механизм, капитал, инновационная деятельность, активы, управление, инвестиционный риск

Voynarenko M.P., Bushovska L.B. Investment activity as the object of the management.

In the article the peculiarities of management of investment activity of the enterprise. Analyzed the main methods, goals and ways of improving the management of investment activities.

Keywords: investment activity, investment mechanism, capital, innovation, asset management, investment risk

В умовах виходу економіки країни з кризового стану важливим аспектом є інтенсивність інвестиційної діяльності, оскільки без цього неможливо забезпечити сталий соціально-економічний розвиток держави. Активізація інвестиційної діяльності є також важливим чинником економічного розвитку держави та вирішення основних соціальних завдань. Обсяги, структура і ефективність використання інвестицій – ключовий чинник, що визначає результати господарювання як на макро-, так і на мікрорівнях національної економіки, її конкурентоспроможність та перспективи розвитку [10]. Динамічна інвестиційна діяльність є основою стабільного функціонування і розвитку економічної системи. Управління інвестиційною діяльністю – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави для реалізації інвестиційних проектів, що здійснюється на основі: інвестування недержавним коштом, державного інвестування, іноземного інвестування, спільного інвестування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблемам управління інвестиційною діяльністю багато уваги приділялось як зарубіжними так і вітчизняними вченими-економістами. Значний внесок у розробку проблем інвестиційної політики та управління інвестиціями належить вченим І.А. Бланку, Л.М. Борщу, С.В. Васильєву, Л.Дж. Гітману, В.М. Грідасову, В.Г. Федоренку, Н.А. Хрущі іншим.

Але разом з цим, питання, що стосуються теоретичного визначення управління інвестиційною діяльністю і сьогодні потребують уточнення. Також, відкритими залишаються питання удосконалення науково-методичних основ механізму активізації інвестиційної діяльності.

Метою статті є систематизація теоретичних підходів щодо сутності та організаційних засад управління інвестиційною діяльністю і визначення шляхів підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Досліджуючи питання сутності інвестиційної діяльності, можна відмітити різноманітність підходів щодо його визначення. Інвестування – це процес вкладання фізичного, грошового і інтелектуального капіталу в об'єкти підприємницької

діяльності з метою отримання очікуваного ефекту. Управління інвестиційною діяльністю – це цілеспрямоване регулювання руху всіх видів фізичних, грошових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємництва з метою отримання підприємницького доходу [1].

Поняття інвестиційної діяльності як зарубіжними так і вітчизняними вченими-економістами трактується по різному. Деякі з них розглянемо в табл. 1.

Таблиця 1. Трактування поняття «інвестиційна діяльність»

Автор	Визначення
Асаул А.Н., Войнаренко М.П., Єрофєєв П.Ю.	Інвестиційна діяльність — це цілеспрямоване регулювання руху всіх видів фізичних, грошових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємництва з метою отримання підприємницького доходу [1].
Бланк І.А.	Вкладання капіталу в усіх його формах у різні інструменти господарської діяльності з ціллю отримання прибутку [3].
Борщ Л.М.	Послідовність сукупних дій її суб'єктів (інвесторів та учасників) щодо здійснення інвестицій з метою досягнення стратегічних цілей [5].
Васильєв С.В.	Інвестиційна діяльність — сукупність дій, пов'язана з довгостроковим вкладенням капіталу в різноманітні сфери та галузі національної чи зарубіжної економіки з метою отримання прибутку [6].
Гітман Л.Дж., Джонк М.Д.	Інвестиційна діяльність – це спосіб розміщення капіталу, який повинен забезпечити збереження чи зростання вартості капіталу та принести позитивну величину доходу [8].
Градїсов В.М.	Інвестиційна діяльність являє собою процес вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарчої діяльності з метою одержання прибутку, а також досягнення іншого економічного чи позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності [9].
Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [12].
Федоренко В.Г.	Комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти (у матеріальній, фінансовій та іншій майновій формі) з метою отримання прибутку [13].
Хрущ Н.А.	Система економічних та інших відносин з приводу кругообігу капіталу, який авансований у вигляді грошових, майнових, інноваційних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання позитивних результатів; витрати на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу [14].

Науковий інтерес до процесів інвестиційної діяльності на різних рівнях їх здійснення визначив основні риси сучасної концепції інвестування, яка є результатом критичного аналізу, співставлення та взаємодоповнення вчень різноманітних наукових шкіл. Існує низка визначень, згідно з якими інвестиційна діяльність трактується як певний економічний процес з притаманними йому характерними ознаками. Однак, зауважимо, що у даному випадку дискусійним є застосування співвідношення категорій діяльності й процесу. Наведені визначення носять загальний характер і включають в себе надзвичайно широке коло відносин. Дискусійним є визначення інвестицій лише як процесу вкладення грошових коштів, без урахування присутності інших форм, зокрема, у вигляді рухомого і нерухомого майна, різноманітних фінансових інструментів.

Більш повним є визначення інвестиційної діяльності, що наводиться в Законі України «Про інвестиційну діяльність», коментуючи яке можна дійти висновку, що сукупність всіх дій і засобів сприятиме зрештою соціально-економічному розвитку суспільства.

Позиції вчених, відповідно до яких інвестиційна діяльність прирівнюється до процесу капітальних вкладень також викликає дискусію.

Адже вона може здійснюватися і в приріст оборотних коштів, фінансових документів та нематеріальних активів. Тому ми схильні підтримувати позицію І. Бланка, котрий вважає, що це «...вкладення капіталу у всіх формах з метою забезпечення його зростання в майбутньому періоді, отримання поточного прибутку або вирішення певних соціальних завдань» [3]. Доцільним є визначення, яке на основі детального аналізу сутнісних характеристик надає В. Градїсов. В його трактуванні інвестиційна діяльність розглядається як «...процес вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) господарчої діяльності з метою одержання прибутку, а також досягнення іншого економічного чи позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності» [9].

Таким чином, можна вважати, що переважно під інвестиційною діяльністю слід розуміти сукупність дій і заходів з розміщення коштів (інвестицій) з метою отримання зростаючої величини прибутку і досягнення позитивного фінансового результату підприємства.

Метою інвестування є досягнення конкретного, заздалегідь зумовленого ефекту, який може

носити як економічний, так і позаекономічний характер (наприклад, соціальний або екологічний).

Розрізняють такі види інвестиційної діяльності:

1) інноваційна діяльність – може розглядатися як одна із форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу, включаючи: випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки та технологій; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат; фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил; розробку та впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального й екологічного становища [10];

2) лізинг – довгострокова оренда устаткування, машин, споруд виробничого призначення (з поєднанням елементів відносин купівлі-продажу, доручення, кредиту) як особлива форма інвестування в основні фонди, що дозволяє підприємцям-лізингоодержувачам використувати необхідне устаткування, машини, споруди без капітальних витрат на їхнє придбання [10];

3) корпоративна (в т.ч. акціонерна) форма інвестування – спільне інвестування, що створюється у формі відкритого акціонерного товариства, яке проводить діяльність суто зі спільного інвестування [10].

На рівні підприємства пріоритетною цільовою установкою інвестицій є досягнення, як правило, економічного ефекту, який може бути отриманий у формі приросту суми інвестованого капіталу, позитивної величини інвестиційного прибутку, позитивної величини чистого грошового припливу, забезпечення збереження раніше вкладеного капіталу і тому подібне. Досягнення економічного ефекту інвестицій визначається їх потенційною здатністю генерувати дохід. Як джерело доходу інвестиції є одним із найважливіших засобів формування майбутнього добробуту інвесторів.

Практичне здійснення інвестування в реальні активи забезпечується інвестиційною діяльністю підприємства, що є одним із самостійних видів його господарської діяльності і найважливішою формою реалізації економічних інтересів. Під інвестиційною діяльністю підприємства розуміється цілеспрямований процес дослідження необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за обраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) і забезпечення її реалізації. Інвестиційна діяльність підприємства характеризується наступними основними особливостями: інвестиційна діяльність є важливою формою забезпечення зростання операційної діяльності підприємства; форми і методи інвестиційної діяльності менш залежні від галузевих особливостей підприємства, ніж операційна

діяльність; обсяги інвестиційної діяльності підприємства характеризуються істотною нерівномірністю за окремими періодами; інвестиційна діяльність формує особливий самостійний вид грошових потоків підприємства; інвестиційній діяльності властиві специфічні види ризиків [3].

Інвестиційне регулювання є діяльністю з упорядкування дій, які спрямовані на забезпечення економічного зростання в результаті інвестування. Об'єктом інвестиційного регулювання є ефективність розвитку галузей, видів діяльності, підприємств. Оскільки інвестиції – це вкладення ресурсів з метою отримання прибутку, то йдеться про продуктивний розвиток підприємств, продукція яких знаходить збут. У державне регулювання інвестиційної діяльності входить управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності та контроль за її здійсненням усіма інвесторами й учасниками інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики. Ефективність регулювання характеризують зведені та індивідуальні показники економічного і соціального розвитку країни. Результативність регулювання інвестиційної діяльності залежить від еластичності попиту і пропозиції на інвестиційному ринку [2].

Управління інвестиційною діяльністю здійснюється через інвестиційний механізм, який є сукупністю елементів, у процесі взаємодії яких забезпечується цілеспрямоване та ефективне інвестування. «Сутність механізму управління інвестиційною діяльністю полягає у формуванні законодавчо-правових і демократичних відносин між учасниками для задоволення їх інтересів за рахунок використання системи органічно взаємопов'язаних соціально-економічних, організаційних, мотиваційних, фінансових та інших форм і методів господарювання» [7].

Складовими інвестиційного механізму є органи державного управління інвестиційною діяльністю, методи державного управління інвестиційною діяльністю, інвестори, методи управління інвестиційними проектами та об'єкти управління інвестиційною діяльністю. Держава в особі органів управління інвестиційною діяльністю аналізує обсяги та напрями інвестиційних потоків.

Органи управління інвестиційною діяльністю визначають пріоритети, правила, норми стосовно розвитку і функцій інвестиційної інфраструктури, джерел інвестування, напрямів використання отриманого прибутку в результаті інвестування та інше. Результати інвестиційної діяльності набирають вигляду зведених та індивідуальних соціально-економічних показників, за результатами аналізу яких органи управління інвестиційною діяльністю здійснюють заходи, спрямовані на оптимізацію їх майбутніх значень.

Метод державного управління інвестиційною діяльністю – це юридично виражений спосіб впливу органів управління на об'єкт управління,

суспільні відносини, що виникають у процесі державного управління інвестиційною діяльністю. В Україні використовуються адміністративні, економічні методи, методи опрацювання управлінських рішень, метод експерименту, а також методи природничо-технічного класу: математичні, кібернетичні тощо [15].

Говорячи про методи управління інвестиційною діяльністю, іноземні дослідники в окрему групу виділяють методи державного управління іноземним інвестуванням. До них належать параметричні та прямі методи управління. Параметричний метод зводиться до контролю за діяльністю іноземних інвесторів у формі промислової, комерційної, валютної, кредитної політики держави, створення інвестиційних кодексів, законів, що визначають умови діяльності іноземних інвесторів і впливу на параметри, які визначають прийняття рішень іноземним інвестором. Прямі методи здійснюються державою централізовано та децентралізовано. В першому випадку державні органи беруть участь у процесі прийняття рішень на рівні підприємств, у другому – держава передає національним державним чи приватним компаніям функції контролю над спільним підприємством чи діяльністю іноземного інвестора на підставі контрактної угоди [15]. Одним з найголовніших завдань, на яке повинна звертати увагу держава під час проведення реформ національної економіки є налагодження ефективної дії інвестиційного механізму.

Управління інвестиційною діяльністю слід розглядати як складову загальної системи управління підприємством та звертати увагу на: інтегрованість із загальною системою управління підприємством, комплексність в процесі формування управлінських рішень щодо реалізації інвестицій у взаємозв'язку з кінцевими результатами фінансової діяльності підприємства, високий рівень динамізму управління в галузі формування й реалізації інвестицій, багатоваріантність підходів щодо прийняття окремих управлінських рішень в сфері формування інвестиційних ресурсів підприємства, орієнтацію на стратегічний розвиток підприємства. Метою управління інвестиційною діяльністю є: відображення майбутнього стану економіки завдяки обсягам інвестицій у виробництво; забезпечення потрібної прибутковості та терміновості досягнення цілей; розробка стратегій інвестиційної діяльності; аналіз економічного стану підприємства та доцільність залучення інвестицій; визначення слабких і сильних сторін підприємства; визначення шляхів розвитку підприємства, що займається певним видом діяльності, характерних саме йому і т.д.

Вагоме місце в системі управління інвестиційною діяльністю підприємства належить контролю, основними принципами побудови якого є: направленість на реалізацію інвестиційної стратегії; орієнтованість на стандарти; відповідність методів контролю методам аналізу та планування; своєчасність проведення контролю, що дозволяє усунути поточні відхилення до того, як вони можуть при-

няти серйозний характер; гнучкість та простота побудови; економічність, що передбачає рівність обсягів видатків щодо розміру ефекту, який може бути досягнутий в процесі його здійснення. Основними видами контролю інвестиційної діяльності є стратегічний, поточний та оперативний.

Управління інвестиційною діяльністю передбачає необхідність проведення фінансово-економічних розрахунків, які пов'язані з потоками грошових коштів в різні періоди. Вирішальною при цьому є оцінка вартості грошей, яка з часом змінюється з урахуванням норми прибутку на фінансовому ринку. Усі фінансово-економічні розрахунки повинні враховувати темпи інфляції, яка з часом знецінює вартість грошових коштів. Це викликає необхідність реального відображення вартості інвестиційних активів і грошових потоків підприємства. На інвестиційну діяльність підприємства значно впливає ризик, який виявляється як ризик, що пов'язаний з формуванням прибутковості інвестиційних операцій. Врахування ризику вимагає серйозної уваги з боку керівників підприємства, оскільки є постійно діючим фактором, який необхідно передбачати в процесі прийняття всіх управлінських рішень щодо інвестиційної діяльності. Рівень інвестиційного ризику може бути оцінений за допомогою економіко-статистичних, експертних або аналогових методів.

Необхідно відмітити, що інвестиції роблять безпосередній вплив на збільшення ринкової вартості фірми. Цінність підприємства і її збільшення – природна і логічна мета будь-якого розумного керівника, причому ця мета куди більше універсальна, ніж збільшення прибутку, який нерідко розглядається як головне завдання підприємства. Проте, при такому спрощеному підході важко зрозуміти логіку деяких типів комерційних стратегій, які не припускають негайної максимізації маси прибутку або рівня рентабельності, а націлені, скажімо, на розширення свого сектора ринку або збільшення нематеріальних активів.

Усі ці типи комерційної політики набувають сенсу, якщо виходити з гіпотези про збільшення цінності підприємства як найбільш універсального мотиву поведінки керівників підприємства. Цінність підприємства – це різниця ринкової вартості власного капіталу підприємства і ринкової вартості зобов'язань підприємства. Економічний сенс категорії «цінність підприємства» полягає в тому, що цінність підприємства – це те реальне багатство, яке мають (і яке можуть отримати в грошовій формі, якщо вони того побажають і продадуть свою власність) власники підприємства.

Цінність підприємства реально визначається не тим, наскільки великий його капітал (за виключенням, можливо, капіталу, що знаходиться у формі найбільш ліквідних активів), а тим, яке положення цей капітал забезпечує підприємству на ринку його товарів і послуг. Між тим, це положення якраз і визначається напрямками інвестицій підприємства: якщо вони підвищують його конкурентоспроможність і забезпечують приріст доход-

ності його капіталу, то цінність підприємства збільшується і його власники збагачуються. Інакше інвестиції, формально збільшуючи пасиви підприємства (за рахунок вкладень власного капіталу або залучення позикових коштів, що збільшують зобов'язання), призведуть до зниження цінності підприємства, оскільки ринкова оцінка його капіталу впаде услід за зниженням його конкурентоспроможності і прибутковості. Тому будь-які інвестиції, у тому числі і інвестиції в реальні активи, слід розглядати передусім з точки зору того, як вони впливають на діяльність підприємства. Цей критерій оцінки прийнятності інвестицій можна визнати найбільш загальним.

Висновки

Для підвищення якості роботи по управлінню інвестиційною діяльністю на підприємствах доцільно автоматизувати процеси інвестиційної

діяльності та створити оптимальну систему оперативного управління інвестиційною діяльністю, що буде формуватись з підсистем планування, організації та контролю за інвестиціями, які у свою чергу будуть контролюватись менеджментом підприємства для забезпечення ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку з можливістю у перспективі проводити постійну адаптацію підприємства до змінних умов зовнішнього середовища. Основною метою інвестицій на підприємстві є забезпечення різних форм довготермінового розвитку підприємства і нагромадження його капіталу, а поняття інвестиційної діяльності підприємства доцільно визначати як сукупність операцій, пов'язаних із реалізацією інвестиційних проектів для отримання довготермінового зростання його ринкової ціни.

Список літератури:

1. Асаул А.Н. Организация предпринимательской деятельности: учебник / А.Н. Асаул, М.П. Войнаренко, П.Ю. Ерофеев ; под ред. д.э.н., проф. А.Н. Асаула. – СПб.: Гуманистика, 2004.– 448 с.
2. Бірюков О.В. Інноваційні та інноваційно-активні підприємства: спільні та відмінні ознаки // Економіка Менеджмент Підприємництво № 25 (II) - 2013. – С. 169-176.
3. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент / І.А. Бланк – К.: Ельга-Ника-Центр, 2010. – 448 с.
4. Бланк І.А. Основи фінансового менеджмента : учеб. курс / И.А. Бланк – К.: Ника-Центр, 1999. – 512 с.
5. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Л.М. Бор. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, КОО, 2003. – 318с.
6. Васильєв С.В. Словник економічних термінів / С.В. Васильєв, Н.В. Бондарчук, А.П. Макаренко, Л.Л. Мельник – Дніпропетровськ: ДДАУ. – 192 с.
7. Войнаренко М.П. Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств: монографія / М.П.Войнаренко, І.Ю. Спіфанова. – Вінниця: ВНТУ, 2011.– 188 с.
8. Гитман Л. Дж. Основи інвестування / Л.Дж.Гитман, М.Д. Джонк. – М., 1997. – 991 с.
9. Градісов В.М. Інвестування : монографія. / В.М. Градісов, С.В. Кривченко, О.Є. Ісаєва. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.– 164 с.
10. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
11. Михайльський В.В. Формування субоптимального портфелю на світових фінансових ринках // Фінанси України № 7. – 2010. – С. 93-100.
12. Про інвестиційну діяльність : закон України від 18.09.1991р., № 1560-ХІІ, редакція від 1.01.2008 р., №10-26-16 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nred=2198-12>.
13. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: навчальний посібник / В.Г. Федоренко. – 2-ге вид., доп. – К. : МАУП, 2001. – 280 с.
14. Хрущ Н.А. Інвестиційна діяльність: сучасні стратегії і технології / Н.А. Хрущ. – Хмельницький: ХНУ, 2004. – 309 с.
15. Сутність і значення інвестування як об'єкта та інструменту регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/9234/1/25.pdf>.

Надано до редакції 03.10.2015

Войнаренко Михайло Петрович / Mikhail P. Voynarenko
voynarenko@ukr.net

Бушовська Леся Борисівна / Lesya V. Bushovska
bushovska@ukr.net

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Інвестиційна діяльність як об'єкт управління [Електронний ресурс] / М. П. Войнаренко, Л. Б. Бушовська // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 5 (21). – С. 40-44. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opi.ua/files/archive/2015/n5.html>